

CHOWANIE (192) *sb n*

o oraz a jasne, e pochylone.

sg *N* chowanié (33); -é (9), -(e) (24). ◇ *G* chowaniã (68). ◇ *D* chowaniu (33). ◇ *A* chowanié (17); -é (4), -(e) (13). ◇ *I* chowani(e)m (3) *ZapMaz*, *GórnDworz*, *RejZwierc*, chowanim (2) *BielKom*, *SkarŻyw*. ◇ *L* chowaniu (35). ◇ *pl* *A* chowaniã (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde bez cytatu*.

1. *Przechowywanie na potem, utrzymywanie w porządku; conditio, conservatio Cn* (71) : *FalZioł* *I Ia*; poćie sołą ku chowaniu iáko wieprzowe. *BielKron* 441; *Vetustatem ferre, dicuntur vina quaedam, Winá które fie godzą ná długie chowanie. Mącz* 497d, 10c, 43b, 63a, 92b, 138d, 365a; *Mięso áby długo trfáło w chowaniu SienLek* 163v, 65v, S3; *Depositarius – Ten ktori do chowaniã przymuię. Calep* 308a, 236a, 308a; *GostGosp* 46, 98; *DO rewidowánia Akt Ziemfikich y Grodzkich Zakroczymfikich/ które [...] prze nierządne chowanié y powáriowánié ántecelsorów ninieyfszego Piárzá nápfowané lá SarnStat* 740; *Iáko infze ieft mieyfce do iadánia/ infze do chowánia y fypíania SkarKaz* 453a.

chowanie czego (50): *UstPraw* G2v; *WyprKr* 122, 122v; *BibRadz Ex* 1/11; *Bibliotheca, Gmách w ktorem xięgi lá/ álbo komorá do chowánia xiąg. Mącz* 24d; *Tabellarium, [...] Sklep á mieysce do chowánia pópolitych ták Ziemskich/ grockich/ mieyskich yáko y konfiłtorskich Xiąg y przywileyów. Mącz* 438a, 6c, 150c, 213d, 252b, 288a (16); *Apotheca – Komora, kramnica, piwnica, albo miefcenie iakie do chowaniã rzeczy. Calep* 82b; *Armamentaria – Zbroinica. Dom albo komora do chowaniã ftrzelby, albo zbroie. Calep* 96b; *Chartophylacium – Skrzinia od chowaniã liłtów. Calep* 187b; *Syrus – Gruba dla chowaniã, zyta. Calep* 1042b, 3a, 169b, 592a, 773a; *O chowaniu y fzfówaniu pienedzy królewfikich. SarnStat* 334, 356, 361, 362, 366 [2 r.], 418 (21); *VotSzl* D4v.

Wyrażenie: praw.»k(u) wiernej ręce chowanie« = dawanie w depozyt [szyk 1 : 1] (2): Ia kom ya nyewszyal lysta [...] kore [!] szluszylo na polowycza ymyenya Iana kyepthy Szradonycz ku vyerney Rancze chovanya ZapWar 1506 nr 2024; Depositum, Nieco ku chowaniu k wiernej ręce dánego. Mącz 310c.

2. *Ukrywanie, trzymanie w zamknięciu* (8) :

a. *O ludziach* (3) :

α. *Chronienie* (1) : *Asservatio [...] Chowanie. Ołzczędánie teź záchowawánie kogo. Mącz* 389a.

β. *Więzienie [kogo]* (2) : *yako szlachathna yagnyeska [...] nyewroczenyem my slyachathnego stanislava [...] ychovanyem yego vsyebye vszkodzyla thego stanislava ZapWar 1507 nr 1987; CzechRozm* 264v.

b. *O przedmiotach* (5) : *gdy óno ciáło/ kthóre ziemiá ku chowaniu nie ku ftráceniu [...] była przyięlá/ thóż ziemiá [...] zálfe wróci BialKat* 176.

chowanie czego (4): *Iakom ya nyevszyal kv chovanyv vyana oth slyachatney finethj ZapWar 1520 nr 2242, 1520 nr 2260, 1529 nr 2387; LatHar* 114.

3. *Schówek; repositorium Mącz* (6) : *Repositorium, Nieyákie chowánie gdzie co chowáya/ fzfáfá álbo co tákowego. Mącz* 312a.

chowanie czego (3): *LibMal* 1548/143; Armarium, Spiżárnia. Almária/ też chowanie wżelákich rzeczy. *Mącz* 16b; *Sirus* — Podziemne w doliech zytą chowanie. *Calep* 984b.

a. *W odniesieniu do organizmu żywego [czego]* (2) : Wątroba ielt chowanie krwi człowieczey. *BielŻyw* 138, 138.

4. *Grzebanie umarłych; przygotowanie ciała do pogrzebu; pollinctura Mącz [czego]* (4) : Zchowaymyż tedy tych świętych kości [...]. Tedy záwołał lud/ áby lię ná niedzielę chowanie świętych odwlokło *SkarŻyw* 567.

Wyrażenie: »chowanie umarłych, ciał, umarłych ciał« (1 : 1 : 1): Ten vřtáwił cmyntarze około kościołow miewác dla chowania vmártych ciał. *BielKron* 152; *Pollinctura*, Mazánie y chowanie vmártych. *Mącz* 308c; *WujNT* 60.

5. *Sposób życia, utrzymanie, odżywianie; victus Mącz (49)* : y kthorzy łą w škromnem chowaniu: ci lię wyřtrzegaią od řzkodliwych rzeczy *FalZioł* V 63, V 94v; Nie obciázay duřze řwey brzemieniem nieznořnym Ani ciałá řwoiego chowaním rořkořznym *BielKom* C5; *BielKron* 428; *Apricatio*, Ná słońcu chowanie. *Mącz* 13a; *SienLek* 41, 92v; Pytay tych w. m. ktorzy zá rořkořznym chowaním dobrze vřili *GórnDworz* Hh4v; *HistRzym* 21; vřkazał lię ná řwiát/ ták zdrowey y wdzięczney á zupełney twarzy/ iáko by był gdzie w nalepřzym chowaníu. *SkarŻyw* 57; *Victus* – Żywnoć, chowanie. *Calep* 1132a.

chowanie kogo (2): Ten raz wypřřzemy gadki o rzeczach człowieku przyrodzonych albo j řzkodliwych Czo lię ticze ie⁸⁰ chowania w iodle y w picíu *GlabGad* F4; *BielKron* 152v.

Wyrażenie: »mierne, nie(po)mierne chowanie« [*श्यक 7 : 1*] (5 : 3): *FalZioł* V 61, 61v; *Mącz* 19a; O VChronieniu powietrza morowégo/ wielką pomoc czyni mierne chowaníe *SienLek* 124, 4v, 40v, 58; *RejZwierc* 136v.

a. *Zatrudnianie [kogo]* (5) : *Diar* 53; *Lenocinium* – kurew chowanie. *Calep* 590b; *LatHar* 116; *GrabPospR* N3; Pohámuyemy iedno łámych řiebie [...] w chowaníu řílu řług niepotrzebnych *VotSzl* C4.

b. *Karmienie piersią* (4) : řynow ktore myeli/ mátki kármić nyechcą ále one ku chowaníu inřfem nyewyáľtam złecáya *GliczKsiąż* D5.

chowanie kogo (1): práwe pierři im paliły áby vřchły/ á lewey niecháły dlá chowania dzieći *BielKron* 319v.

Zwrot: »da(wa)ć ku chowaniu, na chowanie« (1 : 1): Wiele máthek po porodzeniu dźiatki řwé dawáią mámkóm ku chowaníu *BialKat* 281; *SkarŻyw* 478.

c. *Wychowywanie, kształcenie (dzieci)* (7) : *PatKaz III* 110v; A ták niechay tve dźyatki/ rořtropnie lię rządzá/ [...] Gdy wynidą od oycá/ z dobrego chowania/ Aby pokuřam řwieckim/ nie dáli lię zwodzić *BielKom* B4v; *SkarKaz* 420b *margin*.

chowanie kogo (3): Wřřytek thedy řpořob odzyenyá/ á chowaníu dźyátek wzyáć/ á ku řwemu pożytkowi obroćić możem *GliczKsiąż* E8; *GórnDworz* Hh4v; *ReszHoz* 129.

Wyrażenie: »miękkie chowanie« (1): Abowym yeľli go w rořkořly á w myękkim/ á pyeřřczácem chowaníu będzyeľz myeć/ yádwabnikyem go potym á niczemnym człowyekyem dořtányeľz y otrzymaľz. *GliczKsiąż* E4v.

Szereg: »ćwiczenie i chowanie« (1): záfię około ćwiczenia/ y chowania ich [synów] hnet od dziecinnych lat *GórnDworz* Hh4v.

d. *Hodowanie* (9) : *BielKron* 452; *SkarŻyw* 496; Bydło nie godne ku chowaniu/ ná Wiofnę wypafzay *GostGosp* 70; Swinie Niemieckie z Polfkimi pomiefzane nalepfze do chowania *GostGosp* 120, 122.

chowanie czego (4): Vivarium, Locus in quo vel aves, vel pisces, vel ferae continentur Sadz/ fadzawká/ ogród/ leśicá do chowania ptaków/ ryb/ y zwierząt. *Mącz* 500b; Pecuaría – Poštepek wchowaniu bidła. *Calep* [767]b, 499b, 823a.

e. *Traktowanie kogoś* (3) : Wzięli też s łobą Gryfinę Leftká czarnego żonę/ kthora tam była w lichym chowaniu aż do śmierci. *BielKron* 367, 180v, 443v.

6. *Spełnianie, zachowywanie, przestrzeganie czegoś* (54) :

a. *W dziedzinie religijnej* (20) : *BibRadz Act* 16/4; ále infze vftawy chrześciánfkie Bifkupi flufznie ludziom przykázowáf y ku chowaniu podáfwać mogą. *WujJud* 206; PAmiętaymy Krześciánie/ że nam dał Bog ná chowanie/ dziełięcioro przykázanie *ArtKanc* M2v; *WujNT Mar* 7/4, *Act* 16/4.

chowanie czego (15): kazał [...] áby wiárá święta kwitnęłá/ w chowaniu wsfytkich porzáfkw y praw kościelnych. *SkarŻyw* 518; *WujNT* 60; *SarnStat* 224 [2 r.]. *Cf Wyrażenia*.

Wyrażenia: »chowanie przykazania (boskiego a, bożego)« (3): *Leop Prov* 7 arg; A nietylko tá rzecz zrułfy Chrześcián y ku chowaniu Przykázania Bołkiego *KuczKat* 264; *WujJud* 76 [2 r.].

»reguł chowanie« [szyk 2 : 1] (3): Reguł chowanie. *SkarŻyw* 160 marg, 462, 463.

»chowanie ustawy« [szyk 1 : 1] (2): Iełliby ktho mowil [...] áby tey vftawy chowanie/ było Świętokradztwom [!] [...] tedy to ma być potzytano błędem *KrowObr* 204, 41.

»chowanie zakonu« (3): iż kto fię obrzeże/ ftawa fię powinowáf y ku chowaniu wsfytkiego zakonu. *KrowObr* 85; *KuczKat* 270; *WujJud* 76.

b. *W dziedzinie społecznej i prawnej [czego]* (18) : A iżby tego to Alexandrá Koriatowicá Kázimierz do chowania ftáteczney wiary y przyiáźni przywiódł *StryjKron* 447; *ActReg* 122; *SarnStat* 1, 664, 1068, 1087, 1124.

Wyrażenia: »chowanie pokoju« (7): będźie powinien flucháf przyśięgi v koždęgo z nich około chowania pokoju wieczného [*de observanda pace perpetua JanStat* 912]/ y trzymánia wiary Królowi *SarnStat* 1127, 1079, 1081, 1094, 1115, 1125, 1126.

»chowanie przymierza« (2): Czy Turek inákłzym łpofobem w Polfcze królem bydź niemógł/ áżby mu to pilné chowanie náłzé przymierza drógę do Polfki otworzyło? *OrzJan* 102, 104.

»chowanie ustawy« (1): áby żaden nie był piérwéy powinien ku chowaniu nowéy vftawy/ áżby była przez obwołanie w Kroleftwie obiáśnioná. *SarnStat* 50.

Szereg: »chowanie i przestrzeganie« (1): Spifowáli też oni Cefárzowie Pogánfcy rozmaíte práwáf ktore światu ku chowaniu/ y przeftrzeganiu podawáli *NiemObr* 160.

c. *W dziedzinie obyczajów i moralności* (16) : Thedy tego pożyway rano y wieczor iako włofki orzech. To z wierzchu napisane chowanie ma być/ kiedy takowy niemoczny nie ieft barzo chori w tey niemoczy *FalZioł* V 94v.

Wyrażenia: »chowanie czystości« [szyk 10 : 2] (12): namawiał ją ku chowaniu czystości y dziewictwá. *HistRzym* 123v; *SkarŻyw* 71, 162, 242 [2 r.], 279 [2 r.], 393 [2 r.] (10); *SkarKaz* 418b.

»chowanie dziewictwá, panieństwa« (2 : 1): *HistRzym* 123v; nietyło fie do chowania pánieństwa młodzieńcy y panny woylkiem práwie rzućili/ ále y ci co żony iuż mieli/ wátpili *SkarŻyw* A5v; O czystości ćieleśney/ y chowaniu dziewictwá/ nápiśał kazanie *SkarŻyw* 120.

»chowanie ubostwa« (1): Reguła S. Fráńćiszka czáfzow [!] tych S. Bernárdyna nie co była słábieć/ zwłázczá około chowania vbośtwá *SkarŻyw* 463.

Synonimy: **1.** *chronienie; 5.* *odżywianie, opatrowanie, pasienie, żywienie; a.* *zatrudnienie; b.* *dojenie, karmienie; c.* *ćwiczenie, uczenie; 6.* *dzierżenie, przestrzeganie, trzymanie.*

Cf **CHOWAĆ**

DM